

Історичні, філософські, правові та організаційні проблеми фізичної культури

УДК 796.01

Олександр Бичук

Пріоритети розвитку інституту фізичної культури та здоров'я в структурі Волинського національного університету імені Лесі Українки

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах важливе значення має сфера освіти й науки, особливо вищої освіти, оскільки саме вона забезпечує освітньо-кваліфікаційний та фаховий рівень продуктивних сил держави [1].

Волинський національний університет імені Лесі Українки – один із найдавніших навчальних закладів Волині. Його вважають спадкоємцем і продовжувачем освітянських традицій, започаткованих ще в XVII ст. Луцькою братською школою [2; 3].

Міцний фундамент першого на Волині вищого навчального закладу, який постав у 1940 р., глибокі освітні, наукові, духовні засади упродовж більше ніж семи десятиліть дали змогу розбудувати університет як потужну навчально-наукову інституцію, як осередок культурного й гуманітарного життя краю [2; 4].

Факультет фізичного виховання Луцького державного педагогічного інституту створено в 1969 р. У зв'язку з реорганізацією інституту в 1993 р. факультет увійшов до складу Волинського державного університету імені Лесі Українки, а вже в 1994 р. засновано інститут фізичної культури та здоров'я. На сьогодні інститут є складовою частиною Волинського національного університету імені Лесі Українки [2].

Мета роботи – проаналізувати стан підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту та визначити основні пріоритети розвитку інституту фізичної культури та здоров'я в структурі Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу досліджень. Інститут фізичної культури та здоров'я здійснює підготовку фахівців у галузі “Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” за спеціальностями “Фізичне виховання”, “Спорт”, “Здоров'я людини” за кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста та магістра.

Для здобуття фаху студенти інституту фізичної культури та здоров'я мають змогу навчатися на денній, екстернатній та заочній формах. Ураховуючи потреби сучасного суспільства, в інституті також здійснюється підготовка фахівців за скороченим терміном навчання (заочна форма) на базі молодшого спеціаліста за спеціальностями “Фізичне виховання” та “Фізична реабілітація”. На факультеті післядипломної освіти здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю “Фізична реабілітація”. Ми вважаємо, що такий широкий спектр підготовки фахівців із фізичного виховання й спорту дасть можливість забезпечити повною мірою потреби навчальних та дошкільних закладів, а також спортивних шкіл, фізкультурно-оздоровчих клубів і реабілітаційних центрів.

Підготовку студентів із цього напрямку здійснює професорсько-викладацький склад семи кафедр: теорії і методики фізичного виховання, фізичної реабілітації, олімпійського та професійного спорту, спортивно-масової та туристичної роботи, спортивних ігор, валеології та безпеки життєдіяльності, здоров'я і фізичної культури. Серед досвідчених фахівців – шість професорів, чотири доктори наук, 52 кандидати наук і доценти, 14 майстрів спорту, один майстер спорту міжнародного класу. Якісний показник професорсько-викладацького складу становить 79 %.

Інститут фізичної культури та здоров'я займає одне з провідних місць у науковій діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки. В інституті створена спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю: 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

В інституті фізичної культури та здоров'я функціонує три науково-навчальні лабораторії: “Здоров'я людини”, “Фізіологія спорту”, “Сучасні оздоровчо-реабілітаційні технології”. Наукова тематика кафедр інституту охоплює вивчення проблем олімпійського спорту, фізичної реабілітації, фізичного виховання різних груп населення.

При інституті діє наукова школа доктора наук із фізичного виховання і спорту, професора А. В. Цюся, у якій здійснюється написання докторських та кандидатських дисертацій. Вагомим добром Анатолія Васильовича є понад 12 захищених під його керівництвом кандидатських дисертацій та опублікування 114 наукових праць, серед яких – п'ять монографій і навчальних посібників.

В інституті проводяться дослідження згідно зі зведеним планом науково-дослідної роботи Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту у сфері фізичної культури й спорту на 2006–2010 роки (за темою “Вдосконалення біомеханічних технологій у фізичному вихованні та реабілітації з урахуванням просторової організації тіла людини”).

Підвищення наукової й професійно-педагогічної підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту здійснюється в докторантурі й аспірантурі з денною та заочною формами навчання. На сьогодні навчаються два докторанти, вісім аспірантів денної й п'ять – заочної форм навчання.

Викладачі інституту беруть активну участь у роботі міжнародних науково-практичних конференцій, які проводять провідні вищі навчальні заклади України. Щорічно готуються до друку понад 100 наукових праць, методичних рекомендацій до навчальних курсів, підручники, навчальні посібники, монографії.

За останні роки зміцнилися наукові зв'язки з навчальними та науковими закладами України, зокрема Національним університетом фізичного виховання і спорту України, Харківською державною академією фізичної культури і спорту, Львівським університетом фізичної культури, Кримським державним медичним університетом ім. С. І. Георгієвського, Прикарпатським національним університетом ім. В. Стефаника, Тернопільським національним педагогічним університетом, Вінницьким педагогічним університетом.

Розпочато співпрацю зі Свентокшиською педагогічною академією (м. Пйотркув-Трибунальський, Польща), із відділенням фізичної культури Вищої професійної школи (м. Холм, Польща), з викладачами Брестського державного університету (Білорусь).

Активізувалася робота товариства аспірантів і студентів інституту, у складі якого працює 19 наукових гуртків та проблемних груп і задіяно 154 студенти. Наукове товариство аспірантів та студентів інституту традиційно проводить круглий стіл “Молодь і наука: проблеми, досягнення, перспективи”, предметні олімпіади й конкурси наукових робіт.

Студенти інституту беруть участь у Міжнародних і Всеукраїнських студентських науково-практичних конференціях, а також Всеукраїнських наукових конкурсах та олімпіадах, де стають переможцями й займають призові місця.

Значними є спортивні здобутки студентів Інституту фізичної культури та здоров'я, які беруть участь у змаганнях різного рангу. Наші студенти виступали на олімпіадах у Барселоні, Нагано, Сіднеї, Афінах й Пекіні. Сьогодні спортивну славу нашого університету продовжують студентичлени збірних команд України з різних видів спорту.

За роки існування ВНУ ім. Лесі Українки підготував тисячі висококваліфікованих фахівців із фізичної культури й спорту, які успішно працюють у школах, наукових установах, спортивних та громадських організаціях. Серед випускників інституту:

- 167 учителів-методистів та заслужених учителів України;
- переможці конкурсу “Вчитель року України”;
- 17 заслужених тренерів України;
- 19 заслужених майстрів спорту СРСР та України;
- 26 майстрів спорту міжнародного класу;
- понад 360 майстрів спорту з різних видів спорту;
- відомі спортсмени: Тимошук Анатолій, Лужний Олег, Гончар Сергій, Попович Микола, Водоп'янова Тетяна, Петрова Олена, Савчук Валентина, Чупринін Кирило, Миронюк Надія.

Підготовка фахівців із фізичного виховання здійснюється згідно з навчальними планами, які постійно вдосконалюються. Студенти навчаються за кредитно-модульною системою; достатня увага

приділяється індивідуальній та самостійній роботі, введено внутрішні спеціалізації. Структурно-логічна схема підготовки фахівців передбачає закріплення теоретичних знань і практичних навичок у процесі навчання та під час педагогічних практик. На практиці студенти працюють під керівництвом досвідчених методистів і вчителів.

Із метою покращення якості підготовки фахівців у 2006 р. у навчальних планах збільшено кількість годин для вивчення дисциплін медико-біологічного блоку. Студенти вивчають 22 дисципліни загальним обсягом 2430 год, що становить 21 % від загальної кількості годин навчального плану. Введено ряд дисциплін, які враховують сучасні аспекти в діяльності фахівця з фізичного виховання та спорту:

- лікувальна фізична культура;
- дієтологія;
- профілактика захворювань;
- фармакологія у фізичному вихованні й спорті;
- фітотерапія;
- оздоровча аеробіка;
- реабілітаційні зони України;
- теорія й методика туристичної роботи.

Під час підготовки фахівців достатня увага приділяється виховній роботі: працюють куратори, тренери та викладачі, формуючи світогляд студентів. Безпосередній виховний вплив на студентів здійснювався в ході відповідних масових заходів, індивідуальної, позааудиторної виховної роботи й ін.

Підготовка фахівців здійснюється на навчально-тренувальній базі, до складу якої входять два ігрових зали, три тренажерних, зал аеробіки, зал загальної фізичної підготовки, гімнастичний і тенісний спортивні зали, стадіон, аудиторії, спортивно-оздоровчий табір “Гарт” на озері Світязь на території Шацького природного національного парку, читальний зал та бібліотека, комп’ютерний клас, музей Волинського національного університету імені Лесі Українки, Палац культури, санаторій-профілакторій, гуртожитки, заклади громадського харчування.

Усе це дає можливість готувати висококваліфікованих фахівців у галузі фізичного виховання й спорту, здатних вирішувати комплекс освітніх, виховних та оздоровчих завдань у нових соціально-економічних умовах.

Інститут фізичної культури та здоров’я функціонує у структурі Волинського національного університету імені Лесі Українки. Його діяльність спрямована на виконання основних завдань вищого навчального закладу. Водночас у сфері діяльності нашого підрозділу доцільно виділити три основні напрями:

- підготовка фахівців у галузі “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”;
- забезпечення процесу фізичного виховання у ВНУ ім. Лесі Українки;
- проведення спортивно-масової роботи.

Основними стратегічними пріоритетами інституту фізичної культури та здоров’я для здійснення діяльності за вказаними напрямками є:

- 1) формування мотивації до здорового способу життя;
- 2) створення належної матеріально-технічної бази;
- 3) використання сучасних інформаційних технологій у навчально-тренувальному процесі та в спортивно-масовій роботі.

Підвищення ефективності роботи інституту фізичної культури та здоров’я за цими напрямками потребує здійснення низки заходів.

Зокрема, для здійснення більш якісної підготовки фахівців у галузі “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” у ВНУ ім. Лесі Українки необхідно:

- покращити кадрове забезпечення (залучати молодих фахівців до написання кандидатських дисертацій);
- активізувати науково-дослідну роботу викладачів та студентів (створити консультаційні центри при науково-дослідних лабораторіях, розробити методичні рекомендації для студентів спеціальних медичних груп і груп лікувальної фізичної культури, спрямовувати науково-дослідну роботу студентів на дослідження ефективності процесу фізичного виховання, профілактичної та реабілітаційної роботи в закладах освіти);
- упроваджувати в навчальний процес сучасні інформаційні технології, які використовуються у фізичному вихованні й спорті;

- оптимізувати теоретичну та практичну підготовку фахівців для роботи з особами спеціальних медичних груп і груп лікувальної фізичної культури (уведення спецкурсів, розширення програм педагогічних практик, можливо, введення спеціалізованої практики для роботи з особами спеціальних медичних груп та груп лікувальної фізичної культури).

Для забезпечення більш якісного процесу фізичного виховання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки необхідно:

- здійснити диспансеризацію всіх студентів денної форми навчання та створити банк даних про стан їхнього здоров'я;
- привести у відповідність до вимог навчальні плани щодо норм тижневого навантаження з фізичного виховання (обов'язково ввести по 4 год/тиждень на всіх спеціальностях);
- забезпечити роботу спеціальних медичних груп та груп лікувальної фізичної культури згідно з результатами диспансеризації;
- забезпечити використання сучасних здоров'язберігаючих технологій;
- забезпечити належну систему контролю діяльності студентів під час занять із фізичного виховання;
- удосконалити систему оцінювання студентів спеціальних медичних груп і груп лікувальної фізичної культури (можливо, необхідно також оцінювати теоретичну підготовку стосовно профілактики різних захворювань та фізичної реабілітації за наявних захворювань);
- запровадити “Щоденник здоров'я” для студентів університету.

Спортивно-масова робота передбачає виокремлення спортивної та масової роботи. Так, для здійснення якісної спортивної роботи необхідно:

- запрошувати висококваліфікованих і перспективних молодих спортсменів на навчання в інституті фізичної культури та здоров'я;
- створювати умови для навчально-тренувального процесу спортсменів і досягнення ними високих спортивних результатів;
- розширювати види спорту, з яких наші спортсмени можуть брати участь у спартакіадах та універсіадах.

Масова фізкультурна робота потребує:

- залучення всіх студентів та працівників університету до систематичних занять фізичними вправами,
- проведення медогляду викладачів (забезпечити проходження одного разу на рік та наявність медичної книжки),
- проведення спартакіад серед студентів та викладачів із гаслом: “Головне не перемога, а участь”.

Ефективна діяльність інституту фізичної культури та здоров'я потребує вдосконалення матеріально-технічної бази університету (будівництво стадіону, басейну, поліклініки, завершення будівництва бази “Гарт”, обладнання наукових лабораторій сучасними діагностичними приладами).

Висновки. Підготовка фахівців із фізичного виховання й спорту здійснюється згідно з навчальними планами, які постійно вдосконалюються. Навчальний процес у вузі організований за кредитно-модульною системою; структурно-логічна схема підготовки фахівців передбачає закріплення теоретичних знань та практичних навичок у процесі навчання й під час педагогічних практик.

Навчальна робота студентів інституту фізичної культури та здоров'я тісно пов'язана з науковою та спортивною діяльністю, достатня увага приділяється виховній роботі.

Основними стратегічними пріоритетами інституту фізичної культури та здоров'я для здійснення діяльності за вказаними напрямками є формування мотивації до здорового способу життя, створення належної матеріально-технічної бази, використання сучасних інформаційних технологій у навчально-тренувальному процесі й у спортивно-масовій роботі.

Література

1. Вацеба О. Підготовка науково-педагогічних кадрів – важливий складник діяльності вищих навчальних закладів фізкультурного профілю / О. Вацеба, О. Куценко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 142–146.
2. Волинський державний університет імені Лесі Українки : 65 років : рекламно-презентаційний зб. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – 496 с.
3. Звіт ректорату Волинського державного університету імені Лесі Українки про роботу у 2007/2008 навчальному році. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 236 с.
4. Мороз М. С. Сторінки історії Інституту фізичної культури та здоров'я / М. С. Мороз, В. С. Добринський. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 20 с.

Анотації

У статті висвітлено основні аспекти підготовки фахівців із фізичного виховання й спорту в інституті фізичної культури та здоров'я. Визначено стратегічні пріоритети розвитку інституту в структурі Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Ключові слова: фахівці з фізичного виховання й спорту, навчальний процес, наукова робота, спортивно-масова та оздоровча діяльність.

Александр Бычук. Приоритеты развития института физической культуры и здоровья в структуре Волинского национального университета имени Леси Украинки. *В статье отражены основные аспекты подготовки специалистов по физическому воспитанию и спорту в институте физической культуры и здоровья. Определены стратегические приоритеты развития института в структуре Волинского национального университета имени Леси Украинки.*

Ключевые слова: специалисты по физическому воспитанию и спорту, учебный процесс, научная работа, спортивно-массовая и оздоровительная деятельность.

Alexander Bychuk. Priorities of Development of Institute of Physical Culture and Health in the Structure of the Volyn National University Named by Lesya Ukrainka. *In the article the basic aspects of preparation of specialists of physical education and sport in Institute of physical culture and health are reflected. Strategic priorities of development of institute are certain in the structure of the Volyn national university named by Lesya Ukrainka.*

Key words: specialists of physical education and sports, learning process, scientific work, sport and recreation activities-mass.